

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

Olomouc 2023

Barbora Švubová

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

ANALÝZA FINANCOVÁNÍ ÚSTAVNÍ A NÁHRADNÍ RODINNÉ
PÉČE V ČESKÉ REPUBLICE

Bakalářská práce

Autor: Barbora Švubová

Vedoucí práce: prof. Ing. Richard Pospíšil, Ph.D.

Olomouc 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Analýza financování ústavní a náhradní rodinné péče v České republice* vypracovala samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne:17. 4. 2023.....

Podpis: Švubová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu práce panu prof. Ing. Richardovi Pospíšilovi, Ph.D. za vedení práce, cenné rady a připomínky, které mi poskytnul při zpracování práce a v neposlední řadě také za trpělivost a věnovaný čas.

ABSTRAKT

Bakalářské práce se zabývá analýzou financování ústavní a náhradní rodinné péče v České republice. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsou vymezeny pojmy z veřejného sektoru a oblasti péče o ohrožené děti potřebné pro účely zpracování analýzy. V praktické části je provedena analýza financování ústavní a náhradní rodinné péče a zpracován návrh strategie vedoucí ke změně hospodaření této části veřejných financí.

Klíčová slova: náhradní rodinná péče, ústavní péče, sociálně-právní ochrana dětí, financování, finanční analýza, veřejný sektor, veřejné finance

ABSTRACT

The bachelor's thesis deals with the analysis of the financing of institutional and substitute family care in the Czech Republic. The thesis is divided into a theoretical and a practical part. In the theoretical part, terms from the public sector and the area of care for vulnerable children necessary for the purposes of processing the analysis are defined. In the practical part, an analysis of the financing of institutional and substitute family care is carried out and drafted a strategy leading to a change in the management of this part of public finances.

Keywords: substitute family care, institutional care, socio-legal protection of children, financing, financial analysis, public sector, public finance

OBSAH

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 Veřejný sektor a veřejné finance	11
1.1 Charakteristika veřejného sektoru	11
1.2 Charakteristika veřejných financí.....	11
1.3 Specifika finanční analýzy ve veřejném sektoru	14
2 Systém sociálně-právní ochrany dětí v České republice.....	16
2.1 Soudy	17
2.2 Orgány sociálně-právní ochrany dětí.....	18
3 Náhradní výchova	19
3.1 Náhradní rodinná péče.....	19
3.1.1 Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby	20
3.1.2 Osvojení (adopce).....	20
3.1.3 Pěstounská péče.....	20
3.1.4 Poručenství s péčí	21
3.2 Ústavní péče	21
3.2.1 Zařízení, ve kterých je prováděn výkon ústavní výchovy	22
3.2.2 Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.....	24
3.2.3 Další forma pomoci dětem v ústavní péči	24
PRAKTICKÁ ČÁST	25
4 Náklady veřejných rozpočtů v oblasti náhradní rodinné péče	26
4.1 Počet dětí vyrůstajících v náhradní rodinné péči.....	26
4.2 Dávky pěstounské péče	27
4.2.1 Objem a počet vyplacených dávek pěstounské péče.....	27
4.2.2 Státní příspěvek na výkon pěstounské péče	32
4.3 Celkové náklady veřejných rozpočtů v oblasti náhradní rodinné péče ..	33
4.4 Průměrné náklady veřejných rozpočtů na jedno dítě vyrůstající v náhradní rodinné péči	33
5 Náklady veřejných rozpočtů v oblasti ústavní péče.....	35
5.1 Počet dětí vyrůstajících v ústavní výchově	35
5.2 Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ..	36
5.2.1 Výkony zařízení	36
5.2.2 Financování státních školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy	39
5.2.3 Financování regionálních školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy	41
5.2.4 Celkové náklady veřejných rozpočtů na provoz školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy	44
5.3 Pobytové služby v sociální oblasti	45

5.3.1	Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.....	45
5.3.2	Domovy pro osoby se zdravotním postižením	46
5.3.3	Celkové náklady veřejných rozpočtů na provoz pobytových zařízení pro děti působících v sociální oblasti	48
5.4	Celkové náklady veřejných rozpočtů v oblasti ústavní péče.....	48
5.5	Průměrné náklady veřejných rozpočtů na jedno dítě vyrůstající v ústavní péči	48
6	Zhodnocení analýzy a návrh řešení vedoucí ke změně hospodaření této části veřejných financí.....	50
	ZÁVĚR	55
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	56
	SEZNAM POUŽITÝCH PODKLADŮ	59
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	62
	SEZNAM TABULEK.....	63

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je *Analýza financování ústavní a náhradní rodinné péče v České republice*. Ke zpracování tohoto tématu mě dovedla aktuálnost této problematiky, která je v poslední době opět velmi diskutována jak v sociální, tak hlavně v ekonomické a politické sféře.

Cílem práce je souhrnné vyčíslení přímých neinvestičních nákladů veřejných rozpočtů (státního, krajských, obecních) na zajištění sociálně-právní ochrany dětí a péče o ohrožené děti, konkrétně děti umístěné v ústavní výchově a náhradní rodinné péči. Za ohrožené děti jsou pro účely této analýzy považovány zejména děti zařazené do evidence orgánů sociálně-právní ochrany na základě § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen „zákon o SPOD“). Cílem je tedy zhodnotit financování z teoretických poznatků a následné analýzy složek příjmů a výdajů. Z tohoto východiska je navrženo řešení, které by mělo vést ke změně hospodaření této části veřejných financí.

Tato analýza se nezabývá aktivitami, které předcházejí nebo zmírňují ohrožení dětí a rodin, které jsou součástí „systému péče o ohrožené děti“. Řadí se mezi ně aktivity, které přímo působí na cílovou skupinu dětí, u nichž existuje vysoká míra ohrožení sociálně nepříznivých situací (například služby sociální prevence, preventivní činnost osob pověřených k výkonu sociálně-právní ochrany dětí atd.).

V teoretické části práce je použita metoda literární rešerše k vymezení základních pojmů pro účely analýzy. V praktické části je jako metoda k získání co nejvíce informací o daném problému zvolena analýza dokumentů a statistických dat. Jedná se o metodu získávání informací z veškerých písemných záznamů, veřejných rozpočtů, ročenek a výkazů, které jsou následně využity k finanční analýze.

Využití finanční analýzy ve veřejném sektoru má určitá specifika a omezení. To je i případ této analýzy. Nejde o klasickou cost-benefit analýzu, protože přínosy pro cílovou skupinu jsou obtížně vyčíslitelné (resp. jsou většinou nehmotného charakteru). Při práci s výstupy této analýzy a při interpretaci dat je důležité zohlednit odlišnou metodologii sběru dat o nákladech a výnosech jednotlivých subjektů, faktickou nedostupnost některých údajů a další faktory, které mohou ovlivňovat přesnost absolutních částek. Nedá se tedy říct, že lze náklady dopočítat se stoprocentní přesností. Tato analýza by měla být přínosná v tom, že propojí ekonomická data, která jsou jinak rozptýlena v různých typech veřejných rozpočtů. Takto shromážděná data pak umožňují

vyčíslit celkové a průměrné náklady ústavní a náhradní rodinné péče. Poskytují i možnost porovnání průměrné „nákladovosti“ a mohou být následně využity při řešení situace ohrožených dětí a rodin.

Analýzu jsem se i přes uvedená omezení zpracovala se snahou o maximální úplnost a přesnost. Celkové náklady veřejných rozpočtů souvisejících s ústavní a náhradní rodinnou péčí však mohou být reálně větší a uváděné údaje v následujících kapitolách je nutno považovat za náklady minimální.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Veřejný sektor a veřejné finance

Veřejný sektor je součástí moderní ekonomiky, ve které se neusiluje o zisk, ale o užitek. Nejde zde tedy o výnosy, poplatky několikrát ani nezaplatí celou spotřebovanou službu, ale jde zde o zajištění služeb ve prospěch veřejnosti. Činností veřejného sektoru je hospodařit s obrovským objemem veřejných financí, které jsou poskytovány ze státního rozpočtu.

1.1 Charakteristika veřejného sektoru

Veřejný sektor je v každém státě významnou složkou národního hospodářství. V dnešní době funguje většina společností způsobem zvaným smíšená ekonomika, kde vedle sebe existují veřejný (neziskový) a soukromý (ziskový) sektor. Obě složky jsou vzájemně propojené a doplňují se. Selhává-li jeden z nich, nastupuje druhý (Peková et al., 2008).

„Neziskový veřejný sektor (všeobecně se označuje jako veřejný sektor) představuje tu část národního hospodářství, která je financována z veřejných financí, je řízena a spravována veřejnou správou (státní správou a samosprávou), rozhoduje se v ní veřejnou volbou (na základě kolektivního rozhodování) a podléhá veřejné kontrole.“ (Tetřevová 2008, str. 27). Cílem není zisk ve finančním vyjádření, ale cílovou funkcí je poskytovat veřejné služby a uspokojovat potřeby obyvatel. Každý občan se v životě setkává s existencí veřejného sektoru (Rektořík et al., 2001).

Jeho strukturu je těžké jednoznačně vyčlenit, ale můžeme se nejčastěji setkat se strukturováním podle resortů, kdy kritériem členění jsou činnosti dané částí veřejného sektoru (např. školství, kultura aj.). Dále také podle institucí a neziskových organizací, kterými jsou v České republice např. tzv. organizační složky a příspěvkové organizace, uvádí Peková et al. (2008). Většina zemí do neziskového sektoru řadí veřejnou správu, policii, justici, armádu, zdravotnictví, školství, kulturu, vědu a výzkum, sociální služby, dopravu, energetiku aj. (Tetřevová, 2008).

1.2 Charakteristika veřejných financí

Jedním z nejdůležitějších nástrojů veřejné politiky, jejichž důsledkem je existence a fungování veřejného sektoru, jsou veřejné finance, uvádí Lajtkepová (2009). Veřejné

finance jsou vědní disciplínou zkoumající finanční toky, které zabezpečují fungování veřejného sektoru. Předmětem zájmu jsou peněžní vztahy související s tvorbou, rozdělováním a užitím peněžních fondů, které jsou spojeny s činností veřejných institucí (Tetřevová, 2008).

Veřejné finance (nebo také veřejné rozpočty) jsou naplňovány vybíráním daní, cel, povinných příspěvků na sociální zabezpečení atd. Z takto vybraných peněžních prostředků jsou rozdělovány veřejné výdaje na poskytování veřejných služeb (Peková et al., 2008). Jak uvádí Vodáková (2013) jsou založeny na třech hlavních principech, a to na principu nenávratnosti, neekvivalence a nedobrovolnosti.

Pojmem veřejné finance se také rozumí praktická činnost k realizaci veřejných politik. V tomto smyslu pak plní funkci alokační, redistribuční a stabilizační. Alokační funkcí jsou činnosti souvisejících s produkcí, zabezpečováním a financováním veřejných statků a veřejných služeb. Redistribuční funkcí se rozumí problém přerozdělování. Podstatou stabilizační funkce je použití veřejných financí k ovlivňování hospodářského vývoje (Hamerníková et al., 2010).

Veřejný rozpočet je nástrojem rozpočtové politiky, odehrávající se v rámci rozpočtové soustavy. „*Cílem rozpočtové politiky vlády je vytvořit dostatečné finanční prostředky, tj. příjmy na profinancování veřejných výdajů. Hlavním cílem rozpočtové politiky je uvést příjmy a výdaje do souladu, tj. vybilancovat je.*“ (Nahodil et al., 2009) Rozpočtovou soustavou rozumíme soustavu veřejných rozpočtů, řídí se zákonem č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, který upravuje tvorbu, funkci a obsah státního rozpočtu a státního závěrečného účtu, příjmy a výdaje státního rozpočtu, hospodaření se státními finančními aktivy a pasivy, finanční hospodaření organizačních složek státu a příspěvkových organizací, upravuje podmínky zřizování státních fondů, zabývá se finanční kontrolou, upravuje způsob řízení státní pokladny, řízení státního dluhu a hospodaření s prostředky soustředěnými v Národním fondu (Nahodil et al., 2009). Rozpočtová soustava zahrnuje státní rozpočet, rozpočty regionální a místní, rozpočty organizačních složek státu a příspěvkových organizací a rozpočty zdravotního pojištění, uvádí Hamerníková et al. (2010).

Nejvýznamnějším veřejným rozpočtem je státní rozpočet, lze ho považovat za státní finance a je také finančním plánem na rozpočtové období zahrnující tzv. rozpočtovou závěrku, tedy bilanci státního hospodaření vyplývajícího z dosažené úrovně

příjmů a výdajů státu za uplynulé rozpočtové období, které je zpravidla jeden kalendářní rok (Hamerníková et al., 2010). „*Státním rozpočtem se dále rozumí centralizovaný peněžní fond, fond peněžních prostředků, soustředěných do působnosti státu na principu nenávratnosti a neekvivalentního způsobu rozdělování. Z účetního hlediska je státní rozpočet bilancí příjmů a výdajů státu.*“ (Nahodil et al. 2009, str. 49). Státní rozpočet schvaluje vláda a odesílá návrh k projednání a schválení do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Pokud nedojde ke schválení zákona o státním rozpočtu na příští rok, je vyhlášeno rozpočtové provizorium (Nahodil et al., 2009).

Jednotnost rozpočtové soustavy je v České republice zabezpečena především rozpočtovými zásadami, legislativou, finančně správními předpisy o obcích a rozpočtovou skladbou (Lajtkepová, 2009). Rozpočtové zásady jsou požadavky, které určují, jak má vypadat státní rozpočet, a poskytují také kontrolu činnosti vlády. Těmito zásadami by se měl řídit celý rozpočtový proces. Rozpočtovými zásadami jsou, dle Nahodila (2009), zásady:

- a) úplnosti,
- b) jednotnosti,
- c) reálnosti,
- d) každoročního sestavování a schvalování,
- e) publicity,
- f) a přehlednosti.

„*Rozpočtová skladba rozlišuje příjmy a výdaje z hlediska odpovědnostního, druhového, odvětvového a konsolidačního v celé soustavě veřejných rozpočtů, tak aby bylo možno identifikovat všechny peněžní toky.*“ (Lajtkepová 2009, s. 115) Na systému státní pokladny se podílí Ministerstvo financí a Česká národní banka.

Příjmy státního rozpočtu jsou příjmy běžné, které jsou určeny k financování běžných výdajů, nejsou určeny ke krytí investičních a kapitálových výdajů. Dále jsou to příjmy kapitálové, kam lze zařadit příjmy z prodeje zásob, půdy, koncesí a fixních základních prostředků, a také kapitálové transfery z nevládních zdrojů. Daňové příjmy zahrnují daně a cla, což jsou povinné platby, které musí poplatník odvést do státního rozpočtu. Parafiskální příjmy jsou dávky, poplatky a daně, které se vybírají sice na základě zákona, ale jejich výnos neplyne přímo do veřejných rozpočtů, ale různým veřejným a poloveřejným orgánům a korporacím na krytí jejich výdajů. Mají tudíž

účelové zaměření složené z paralelní oblasti veřejných příjmů. Řadí se mezi ně např. příspěvky na nemocenské a důchodové pojištění (Hamerníková et al., 2010).

Výdaje státního rozpočtu jsou členěny ve dvojitým pojetí, a to funkčním a ekonomickým. Funkční členění výdajů klasifikuje výdaje podle odvětví, kam směřují. Lze sem zařadit například: všeobecné veřejné služby, obrana, veřejný pořádek a bezpečnost, školství, zdravotnictví, sociální zabezpečení a dobročinnost, zemědělství a jiné služby. Ekonomické členění vychází z transakcí, kterými vláda naplňuje své funkce, kterými jsou například celkové výdaje a půjčky minus splátky, celkové výdaje, běžné výdaje, kapitálové výdaje a půjčky minus splátky (Nahodil et al., 2009).

1.3 Specifika finanční analýzy ve veřejném sektoru

Pojem finanční analýza (nebo analýza financování) je definován jako systematický rozbor finančních dat získaných zejména z účetních výkazů daného subjektu (Růčková, 2019). Je jedním ze základních metodicko-rozhodovacích nástrojů při řízení subjektů v komerčním sektoru, jehož základní snahou je dosahování maximálního zisku a maximální tržní hodnoty komerčních subjektů. Naopak hlavním cílem subjektů ve veřejném sektoru není obvykle snaha o maximalizaci zisku a efektivity využití svěřených zdrojů, ale plnění jiných úkolů, jako je poskytování služeb veřejného charakteru, kterými jsou např.: obrana, bezpečnost, justice, školství, zdravotnictví nebo výkon veřejné správy. Využití finanční analýzy ve veřejném sektoru má proto určitá specifika a omezení (Vodáková, 2013).

Než se začne nástroj finanční analýzy používat je důležité nejprve identifikovat specifika a odlišnosti, které jsou relevantní pro správné fungování takového nástroje, aby byl opravdu užitečný pro svého uživatele. Takováto specifika a odlišnosti je potřeba brát v úvahu spolu s unikátností daného prostředí. Nejedná se o identifikaci konkrétních ukazatelů, ale jde o identifikaci podmínek a odlišností, které danému prostředí přináší svou jedinečnost. Klasické finanční nástroje jsou dělané na míru zkoumaným subjektům v soukromém sektoru, jsou tedy univerzální. Finanční analýza ve veřejném sektoru tak usiluje o nalezení vhodné kombinace mezi univerzálností a odlišností (Vodáková, 2013).

Podle Hrůzy (2013) lze mezi specifika finanční analýzy z pohledu subjektů veřejného sektoru zařadit například:

- a) charakter prostředí (trhu) a pozice subjektu v něm;

- b) odlišení a specifikace nákladových a výnosových středisek;
- c) rozlišení charakteru finančních toků;
- d) odlišnosti odvětvových specifik;
- e) struktura rozvahy analyzovaných subjektů;
- f) charakter příjmů;
- g) časový aspekt testovaného datového vzorku.

„Následné používání specifik při výzkumu a konstrukci nového nástroje je vhodné vztáhnout a podřídít účelu, který má na analytický nástroj při jeho používání plnit.“
(Vodáková 2013, str. 112) Je tedy vhodné, aby byly tyto věci vyargumentované dopředu a v úvodní části přípravy by se nemělo zapomenout na identifikaci jednotlivých faktorů, které mohou mít vliv na daný subjekt.

2 Systém sociálně-právní ochrany dětí v České republice

„Zákon o SPOD definuje v souladu s Úmluvou o právech dítěte pojem dítě tak, že dítětem je osoba nezletilá. Podle čl. 1 Úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu, jež se na dítě vztahuje, není dosaženo dříve.“ (Krausová a Novotná, 2006). Podle občanského zákoníku se zletilosti nabývá dovršením osmnáctého roku věku, před dosažením tohoto věku lze zletilosti nabýt jen uzavřením manželství (nejdříve od 16 let věku).

Sociálně-právní ochranou dítěte se dle § 1 zákona o SPOD rozumí zejména:

- a) ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu;
- b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění;
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny;
- d) zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.

§ 2 zákona o SPOD dále vymezuje, že sociálně-právní ochrana dětí náleží bez ohledu na státní občanství všem dětem, které se nacházejí na území České republiky. Rozdíl spočívá v rozsahu, v jakém se sociálně-právní ochrana poskytuje.

Sociálně-právní ochrana se dle § 6 zákona o SPOD zaměřuje zejména na děti

- a) jejichž rodiče:
 1. zemřeli,
 2. neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti,
 3. nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské zodpovědnosti;
- b) které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy;
- c) které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, živí se prostitucí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití;

- d) které se opakovaně dopouštějí útěků od rodičů nebo jiných fyzických či právnických osob odpovědných za výchovu dítěte;
- e) na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj či jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu;
- f) které jsou na základě žádostí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umísťovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců;
- g) které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami;
- h) které jsou žadateli o azyl odloučenými od svých rodičů, popřípadě jiných osob odpovědných za jejich výchovu;

pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí.

Povinnost hájit zájmy dítěte jsou uloženy hned několika subjektům. Nejvíce kompetencí je svěřeno soudům a orgánům sociálně-právní ochrany dětí, z nichž nejvíce kompetencí je svěřeno obecním úřadům obcí s rozšířenou působností. V zájmu ochrany dětí může podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí kdokoli upozornit soudy nebo orgán sociálně-právní ochrany dětí na porušení povinností nebo zneužití vyplývající z rodičovské zodpovědnosti (Bubleová et al., 2011).

2.1 Soudy

Soudy mají v ochraně práv dětí významné postavení. Existují kompetence, které náleží soudu výlučně, jako například omezit rodičovskou zodpovědnost může pouze soud. Soudy zahajují opatrovnická řízení z vlastního nebo vnějšího podnětu nebo na něčí návrh. Podnět na zahájení řízení ve věci ochrany zájmu dítěte může k soudu podat kdokoli. Z opatření na ochranu dětí to mohou být návrhy na zbavení, omezení nebo zrušení rodičovské zodpovědnosti, návrhy na nařízení, prodloužení nebo zrušení ústavní výchovy, návrh na vydání rozhodnutí o splnění nezájmu rodičů, v jehož důsledku není nutný souhlas rodičů s osvojením, a mnoho dalších (Bubleová et al., 2011).

2.2 Orgány sociálně-právní ochrany dětí

Orgány sociálně-právní ochrany dětí a jejich kompetence jsou vymezeny v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí. Orgány sociálně-právní ochrany jsou dle § 4 zákona o SPOD:

- a) obecní úřady obcí s rozšířenou působností;
- b) obecní úřady;
- c) krajské úřady;
- d) Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR;
- e) úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.

V praxi se můžeme setkat s výrazem OSPOD (orgán sociálně-právní ochrany dětí) a nejčastěji je myšleno příslušné oddělení sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností, méně často potom příslušné oddělení sociálně-právní ochrany dětí krajského úřadu (Bubleová et al., 2011).

Dále dle § 4 zákona o SPOD sociálně-právní ochranu dětí zajišťují

- a) obce v samostatné působnosti;
- b) kraje v samostatné působnosti;
- c) komise pro sociálně-právní ochranu dětí;
- d) další právnické a fyzické osoby, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny.

Tyto subjekty však plní pouze přesně stanovené kompetence, některé činnosti jsou jim zakázány (Bubleová et al., 2011).

Dle Krasové a Novotné (2006) jsou dalšími orgány veřejné správy, které vstupují do systému sociálně-právní ochrany dětí:

- a) Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy;
- b) Ministerstvo zdravotnictví;
- c) Ministerstvo vnitra;
- d) Ministerstvo spravedlnosti.

3 Náhradní výchova

Výchova dětí a péče o jejich vývoj je především právem a povinností obou rodičů. Ne všichni rodiče se však mohou nebo chtějí o své děti starat. Když k těmto situacím dojde, je třeba hledat optimální formu náhradní výchovy. O této formě rozhoduje vždy soud. Pokud dítě nemá zázemí ve vlastní rodině, má právo vyrůstat v náhradní výchově a musí se aplikovat sociálně-právní ochrana (Krausová a Novotná, 2006).

Formy náhradní výchovy:

- a) náhradní rodinná péče;
- b) ústavní péče.

3.1 Náhradní rodinná péče

Náhradní rodinná péče je forma, kdy je dítě vychováváno jinými osobami než rodiči v prostředí, které je nejvíce podobné životu v přirozené rodině (tzv. péče jiné osoby, péče osvojitele, pěstounská péče, péče poručníka), uvádí Bubleová et al. (2011). Podle zákona o rodině má náhradní rodinná péče vždy přednost před péčí ústavní, kdy § 46 zákon o rodině stanoví, že „*před nařízením ústavní výchovy je soud povinen zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí nebo rodinnou péčí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, které mají přednost před výchovou ústavní.*“

Většinou se v životě setkáváme s příběhy takzvaně sociálně osiřelých dětí, které mají matku a otce nebo jednoho z nich, kteří se o ně nemohou, nechtějí nebo neumějí postarat. V těchto situacích jsou děti přednostně svěřovány do péče širší rodiny nebo do péče osob, které dané dítě zná. Teprve když žádnou takovou osobu ve svém okolí nemají, je další volbou hledání osob, které dítě nezná a které jsou ochotny dítě přijmout do své rodiny (Bubleová et al., 2011).

Jednotlivé typy náhradní rodinné péče se od sebe v mnohém liší. Podle právního řádu České republiky se řadí mezi formy náhradní rodinné péče, upravené zákonem o rodině:

- a) svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče;
- b) osvojení;
- c) pěstounská péče a
- d) poručenství, pokud poručník o dítě osobně pečuje.

3.1.1 Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby

Pokud nastane situace, kdy se o dítě z různých důvodů rodiče nestarají, prvním z institutů náhradní rodinné péče je svěření do péče jiné osoby. Dle § 45 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, je podmínkou svěření to, aby se svěřením tato osoba souhlasila a poskytovala záruku zdárné výchovy dítěte. Při výběru vhodné osoby dává soud z pravidla přednost příbuznému dítěte, ale může to být i kdokoliv jiný, kdo je dítěti blízký a má k němu vytvořený nějaký citový vztah. Dítě tak většinou zůstává v původní rodině nebo u známých osob. Dítě může být také svěřeno do společné výchovy manželů, v případě rozvodu manželství společná výchova manželů zaniká. Dle Bubleové et al. (2011) v tomto případě, kdy je dítě svěřené do péče jiné fyzické osoby, je rozsah rodičovské odpovědnosti vymezen soudem, stejně tak soud vždy těmto osobám vymezí rozsah práv a povinností vůči dítěti.

3.1.2 Osvojení (adopce)

Osvojení, resp. adopce je považováno za nejdokonalejší formu náhradní rodinné péče, při které přijímají manželé či jednotlivci opuštěné dítě za vlastní. Osvojením vzniká mezi osvojitelem a osvojeným dítětem (osvojencem) stejný poměr, jaký je mezi rodiči a dětmi a dítě získává příjmení nových rodičů. Vztah mezi dítětem a příbuznými osvojitelů je poměr příbuzenský. Osvojitelé získávají stejná práva a povinnosti, jako by byli biologickými rodiči dítěte a mají tak stejnou rodičovskou zodpovědnost jako při výchově vlastního dítěte. Příbuzenské vztahy mezi dítětem a jeho původní rodinou zanikají, dítě získává novou rodinu. O osvojení rozhoduje soud a před jeho rozhodnutím musí uplynout nejméně tři měsíce, po které zájemce o dítě pečuje zcela na své náklady (Matějček et al., 1999).

3.1.3 Pěstounská péče

Pěstounská péče je státem řízená a kontrolovaná forma náhradní rodinné péče a zajišťuje přiměřené hmotné zabezpečení dítěte i odměnu těm, kteří se ho ujali. Tento institut je určen pro všechny děti, které musí žít mimo svoji rodinu a nejsou přijaty do péče jiné fyzické osoby nebo do osvojení. Rodičům dítěte zůstávají zachována práva a povinnosti vůči dítěti v určitém rozsahu, není vyloučen styk rodičů s dítětem. Dítě se svěřuje do péče jedince nebo manželské dvojice (Matějček et al., 1999).

Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu a jedině soud může rozhodnout o zrušení této formy péče. Pěstounství zaniká zletilostí dítěte. Pěstounům je rozsah jejich práv a povinností vymezen soudním rozhodnutím, mají právo rozhodovat o běžných věcech dítěte a pokud jde o věci mimořádné žádají souhlas biologických rodičů, případně za ně rozhodnutí vydá soud (Matějček et al., 1999). Pěstounem se může stát osoba dítěti neznámá nebo příbuzný dítěte anebo osoba dítěti blízká. U osob příbuzných nebo blízkých o pěstounské péči rozhoduje soud na návrh osoby, která má zájem se stát pěstounem konkrétního dítěte (Bubleová et al., 2011).

Od roku 2006 existují dvě formy pěstounské péče, a to pěstounská péče dlouhodobá a pěstounská péče na přechodnou dobu. Dlouhodobá pěstounská péče je koncipována jako stabilní a dlouhodobé opatření, a oficiálně zaniká zletilostí dítěte. Pěstounská péče na přechodnou dobu je brána jako dočasná péče o děti (maximálně 1 rok), u kterých je vysoká pravděpodobnost nalezení rychlého trvalého řešení – buď jinou formu náhradní rodinné péče nebo návratu do původní rodiny (Trnková, 2018).

3.1.4 Poručenství s péčí

Poručenství s péčí je způsob ochrany nezletilého dítěte v době, kdy nemá plnou způsobilost k právním úkonům s ohledem na svůj věk. Poručník je zákonným zástupcem dítěte a dítě vychovává, zastupuje, spravuje jeho majetek místo rodičů. Mezi poručníkem a dítětem ze zákona nevzniká takový poměr, jaký je mezi rodiči a dítětem. Péči poručníka ustanoví soud v případě, kdy rodiče nezletilého dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, byl pozastaven výkon jejich rodičovské zodpovědnosti nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu (Krausová a Novotná, 2006). Péče poručníka je pod pravidelným dohledem soudu, a to ohledně správy majetku dítěte a ohledně jeho osobních záležitostí. Jakékoliv rozhodnutí poručníka v podstatné věci vyžaduje schválení soudem (Bubleová et al., 2011).

3.2 Ústavní péče

Ústavní péče je forma, kdy je dítě svěřeno do péče zařízení. V ústavní péči jsou tedy děti s nařízenou ústavní výchovou nebo děti, které byly do péče zařízení svěřeny rodiči, resp. osobami odpovědnými za výchovu dítěte. Ústavní péči nařizuje soud, jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě. Před nařízením ústavní výchovy je soud povinen zkoumat, zda výchovu dítěte

nelze zajistit náhradní rodinnou péčí nebo rodinnou péčí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, které mají přednost před výchovou ústavní (Bubleová et al., 2011).

Mezi druhy zařízení se řadí kojenecké ústavy, dětské domovy pro děti do tří let věku, diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou, výchovné ústavy nebo domovy pro osoby se zdravotním postižením. Zvláštním druhem zařízení, stojící mimo systém ústavní výchovy, je zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (Bubleová et al., 2011).

3.2.1 Zařízení, ve kterých je prováděn výkon ústavní výchovy

V České republice jednotlivé typy zařízení ústavní péče spadají do kompetence tří různých resortů. Mají různou právní úpravu, rozdílný systém financování, odlišné metodické pokyny, různé požadavky na zaměstnance a jejich kvalifikaci. Nejčastěji se rozlišují jako školská zařízení, zařízení pobytových sociálních služeb nebo zdravotnická zařízení léčebně preventivní péče.

a) Diagnostický ústav

Diagnostický ústav je školské zařízení spadající do resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy dle zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Do diagnostických ústavů jsou po nařízení ústavní výchovy umístěny děti za účelem komplexního vyšetření na základě nařízeného předběžného opatření soudu či rozsudku o nařízení ústavní výchovy nebo uložení ochranné výchovy. Na základě vyšetření jsou pak děti umístěny do dětských domovů, dětských domovů se školou nebo výchovných ústavů (Trnková, 2018).

b) Dětský domov

Dětský domov je školské zařízení spadající do resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy dle zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Do dětského domova mohou být umístěny děti ve věku od 3 do 18 let nebo do ukončení přípravy na budoucí povolání nejvýše do 26 let. Mohou zde být umístěny také nezletilé matky spolu s jejich dětmi. Účelem je zajišťovat péči o děti, které nemají závažné poruchy chování. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova (Trnková, 2018).

c) Dětský domov se školou

Dětský domov se školou je školské zařízení spadající do resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy dle zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Umísťují se zde děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Účelem je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které mají závažné poruchy chování nebo které pro svou duševní poruchu vyžadují výchovně léčebnou péči nebo děti mající nařízenou ochrannou výchovu. Tyto děti se většinou vzdělávají ve škole, která je součástí zařízení (Trnková, 2018).

d) Výchovný ústav

Výchovný ústav je školské zařízení spadající do resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy dle zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Pečuje se zde o děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Může být umístěno také dítě starší 12 let v jehož chování se projevují tak závažné poruchy, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou. Výchovné ústavy se zřizují odděleně pro děti s nařízenou ústavní výchovou a uloženou ochrannou výchovou (Trnková, 2018).

e) Kojenecký ústav a dětský domov pro děti do tří let věku

Dle zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (o zdravotních službách) jsou zdravotnická zařízení léčebně preventivní péče v resortu Ministerstva zdravotnictví pečující o děti ve věku do tří let. Děti jsou zde přijímány buď na základě žádosti jejich zákonných zástupců, a to nejčastěji z důvodů zdravotních a sociálních, nebo na základě soudního rozhodnutí o předběžném opatření či ústavní výchově. Ubytování zde může být poskytnuto i ženě v průběhu těhotenství, jejíž zdraví je z důvodů nepříznivé životní situace ohroženo. Na úhradu zaopatření dítěte umístěného v domově jsou povinny přispívat osoby, které vůči němu mají vyživovací povinnost (Trnková, 2018). Od roku 2025 mají být kojenecké ústavy a dětské domovy pro děti do tří let věku zrušeny.

f) Domov pro osoby se zdravotním postižením

Dle právní úpravy zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách spadají domovy pro osoby se zdravotním postižením do kompetence Ministerstva práce a sociálních věcí a řadí se mezi zařízení sociálních služeb. Pobytové služby v těchto domovech jsou poskytovány dětem, jejichž zdravotní handicap vyžaduje zvláštní odbornou péči. Nezaopatřeným dětem se v těchto zařízeních poskytuje plné zaopatření (Trnková, 2018).

3.2.2 Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Nově vzniklá zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc stojí mimo systém zařízení ústavní výchovy. Tato zařízení spadají do působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí upravené v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Zřizovateli těchto zařízení mohou být kraje, obce i osoby pověřené výkonem sociálně-právní ochrany dětí. Mezi nejznámější patří zařízení Klokánek, zřizované Fondem ohrožených dětí, z. s. Zařízení poskytují možnost rychlého umístění dětí v případě krize. Dítě je svěřováno soudem nebo rodičem do péče zařízení, nikoli fyzické osobě (Trnková, 2018).

3.2.3 Další forma pomoci dětem v ústavní péči

Další formou pomoci dětem žijícím v ústavní péči je tzv. „hostitelská péče“. Po předchozím písemném souhlasu úřadu obce s rozšířenou působností, který je opatrovníkem dítěte, může ředitel dítěti povolit dočasný (obvykle víkendový, případně prázdninový) pobyt mimo ústavní zařízení i u jiných osob než u rodičů a příbuzných. Při této formě péče se nepředpokládá možnost trvalého umístění dítěte do „hostitelské“ rodiny (Bubleová et al., 2011).

Před vydáním souhlasu zkoumá příslušný úřad rodinné a sociální prostředí, v němž bude dítě pobývat a u krajského úřadu si vyžádá odborné posouzení osob, které o poskytování „hostitelské péče“ žádají. Bylo-li dítě umístěno v ústavním zařízení na základě žádosti svých rodičů či zákonných zástupců, nelze tuto formu pomoci povolit bez jejich písemného souhlasu. Tato forma je vhodná především pro děti, které dlouhodobě žijí v ústavní péči (Bubleová et al., 2011).

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Náklady veřejných rozpočtů v oblasti náhradní rodinné péče

4.1 Počet dětí vyrůstajících v náhradní rodinné péči

Na konci roku 2020 vyrůstalo podle statistických výkazů orgánů sociálně-právní ochrany dětí v náhradní rodinné péči¹ 20 480 dětí, na konci roku 2021 to bylo 20 659 dětí (podrobně uvedeno v tabulce č. 1). Z hlediska výdajů veřejných rozpočtů souvisejících s náhradní rodinnou péčí musíme z celkového počtu oddělit skupinu osob, kteří pečují o děti formou „péče jiné osoby“ podle § 953 občanského zákoníku. Tyto pečující osoby sice mají stejná práva a povinnosti jako pěstouni, ale nemají nárok na dávky pěstounské péče nebo na služby doprovázejících organizací pěstounských rodin.

Tabulka č. 1: Děti v náhradní rodinné péči.

Typ péče	Počet dětí (k 31. 12. 2020)	Počet dětí (k 31. 12. 2021)
Pěstounská péče	12 094	12 351
Pěstounská péče na přechodnou dobu	504	538
Poručenství s osobní péčí poručníka	3 307	3 236
Svěření dítěte do péče jiné osoby	4 575	4 534
CELKEM	20 480	20 659
Bez péče jiné osoby	15 905	16 125

Zdroj: Vlastní zpracování, čerpáno z ročního výkazu o výkonu sociálně-právní ochrany dětí V (MPSV) 20-01 za roky 2020 a 2021.

K tomuto počtu musíme připočítat mladé dospělé vyrůstající u svých bývalých pěstounů (nejdéle do 26 let věku z důvodu přípravy na budoucí povolání). Ze strany státu je soužití bývalých svěřenců a pěstounů podporováno dávkami pěstounské péče „příspěvek na úhradu dítěte“ a „odměna pěstouna“. Vzhledem k tomu, že pěstounská péče je ukončena dosažením zletilosti svěřeného dítěte, nemají takové rodiny nárok na služby „doprovázení“ pěstounských rodin. Dávka je v tomto případě vyplácena „nejdéle do

¹ Tzn. děti svěřené v péči pěstounů, pěstounů na přechodnou dobu, poručníků osobně pečujících o dítě, osob pečujících o dítě formou předpěstounské a tzv. před poručenské péče, a také osob pečujících o dítě formou péče jiné osoby podle § 953 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

dvacátého šestého roku věku, jde-li o nezaopatřené dítě, které trvale žije a společně uhrazuje náklady na své potřeby s osobou, která byla do dosažení jeho zletilosti osobou pečující.“ dle zákona upravujícího státní sociální podporu.

Podle Úřadu práce ČR bylo ke dni 31. 12. 2020 evidováno 13 452 pěstounů a k 31. 12. 2021 bylo evidováno 13 567 pěstounů. Podle Úřadu práce byl nízký nárůst způsoben stagnujícími výšemi dávek pěstounské péče, především „odměny pěstouna“ u pěstounů na přechodnou dobu. I nadále se, za podpory MPSV, soudy a odbory sociálně-právní ochrany dětí obecních úřadů obcí s rozšířenou působností snažily přednostně umísťovat děti do náhradní rodinné péče namísto umísťování dětí v zařízeních pro péči o děti a mládež. K 31. 12. 2021 bylo dle MPSV v péči osob pečujících 17 774 dětí a mladých dospělých. Průměrný počet dětí v náhradní rodinné péči byl v tomto roce 17 382 (podle počtu vyplacených dávek „příspěvek na úhradu potřeb dítěte“, kterých bylo v průběhu 12 měsíců vyplaceno 208 586).

V práci dále pracuji především s údaji od Úřadu práce ČR, tj. s průměrným počtem dětí v náhradní rodinné péči 17 382.

4.2 Dávky pěstounské péče

Hlavním výdajem státního rozpočtu v oblasti náhradní rodinné péče jsou dávky pěstounské péče, které dělíme na opakované (odměna pěstouna, příspěvek na úhradu potřeb dítěte) a jednorázové (příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení motorového vozidla a příspěvek při ukončení pěstounské péče).

4.2.1 Objem a počet vyplacených dávek pěstounské péče

Podle údajů Úřadu práce ČR bylo v roce 2021 celkem vyplaceno zhruba 375 tis. dávek pěstounské péče. Oproti roku 2020 se počet dávek zvedl, kdy jejich počet činil cca 371 tis. dávek pěstounské péče. Celkový objem vyplacených finančních prostředků v roce 2021 bez pojistného byl 4 092 217 tis. Kč., včetně pojistného byl **4 858 000 tis. Kč.** Struktura dávek:

- a) **Příspěvek na úhradu potřeb dítěte.** Na tuto dávku má nárok nezletilé nezaopatřené dítě, které je svěřené do pěstounské péče. Platí taktéž pro nezaopatřené mladého dospělého, splňujícího podmínky dané zákonem, i po dosažení zletilosti. Celkový počet vyplacených příspěvků na úhradu

potřeb dítěte byl cca 208,5 tis. o celkovém objemu 1 293 220 tis. Kč. Ve srovnání s předchozím rokem 2020 byl nárůst zhruba o 24 tis. Kč, kdy objem dávek činil 1 268 852 tis. Kč. Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte byl v roce 2021 dle Úřadu práce ČR za kalendářní měsíc:

- 4 950 Kč pro dítě ve věku do 6 let,
- 6 105 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let,
- 6 985 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let,
- 7 260 Kč pro dítě ve věku od 18 do 26 let.

Jde-li o dítě, které je podle zákona o sociálních službách osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby, činí příspěvek na úhradu potřeb dítěte podle tabulky č. 2.

Tabulka č. 2: Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte ve stupních závislosti za kalendářní měsíc.

Dítě ve věku	Dítě ve stupni závislosti I (lehká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti II (středně těžká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti III (těžká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti IV (úplná závislost) Kč
Do 6 let	5 115	6 105	6 490	7 040
6–12 let	6 215	7 480	7 975	8 635
12–18 let	7 095	8 580	9 130	9 570
18–26 let	7 425	8 910	9 460	9 900

Zdroj: Zpráva o činnosti Úřadu práce České republiky za rok 2021, s. 76.

b) **Odměna pěstouna.** V roce 2021 bylo vyplaceno lehce přes 163 tis. těchto dávek o objemu 2 749 704 tis. Kč (bez výdajů na odvedené pojistné, které činily dalších 765 783 tis. Kč). V případě nákladů na tuhle dávku se část prostředků, které státní rozpočet vynakládá, vrací zpět, protože „odměna pěstouna“ podléhá dani z příjmů. Zároveň zakládá účast na pojistných systémech, zde však nelze o výnosu státního rozpočtu či zdravotních pojišťoven uvažovat, protože i pěstoun čerpá benefity hrazené z těchto pojistných prostředků (důchody, zdravotní péči atd.). Výše odměny pěstouna v roce 2021 činily za kalendářní měsíc dle Úřadu práce ČR:

- 12 000 Kč, je-li pečováno o 1 dítě;

- 18 000 Kč, je-li pečováno o 2 děti;
 - 30 000 Kč
 - je-li pečováno alespoň o 3 děti,
 - je-li pečováno alespoň o jedno dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni III (těžké závislost) nebo ve stupni VI (úplná závislost);
 - 20 000 Kč, jde-li o osobu v evidenci, a to i v případě, že nepečuje o žádné dítě.
- c) **Příspěvek při převzetí dítěte.** Nárok na příspěvek při převzetí dítěte měli v roce 2021 pouze osoby pečující o dítě v pěstounské péči (ale nikoli pěstouni na přechodnou dobu). Tento příspěvek stejné osobě pečující o dítě, náleží na totéž dítě pouze jednou. Od 1. 1. 2022 budou mít nově nárok na „příspěvek při převzetí dítěte“ také osoby, které převzaly dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu, a to nejdříve od 1. 1. 2022 či později. Nicméně v roce 2021 bylo vyplaceno 1 876 dávek o celkovém objemu 16 547 tis. Kč. Od roku 2020 jde o malý nárůst této dávky, a to o 58 dávek o celkovém objemu 15 900 tis. Kč. Vzhledem k novelizaci zákona je ale očekáván v následujícím roce větší nárůst této dávky. Tento příspěvek v roce 2021 činil:
- na dítě do šesti let 8 000 Kč;
 - na dítě od šesti do dvanácti let 9 000 Kč;
 - na dítě od dvanácti do osmnácti let 10 000 Kč.
- d) **Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla.** Na tento příspěvek má nárok osoba pečující, která má v pěstounské péči nejméně 3 děti, a to včetně zletilých nezaopatřených dětí. Výše příspěvku na zakoupení motorového vozidla činí 70 % pořizovací ceny motorového vozidla nebo prokázaných výdajů na opravy, nejvýše však 100 000 Kč. Jedná se o zanedbatelnou dávku, která je určena pro vícečlenné pěstounské rodiny. V roce 2021 bylo vyplaceno 174 dávek o objemu 11 671 tis. Kč.
- e) **Příspěvek při ukončení pěstounské péče.** Nárok na příspěvek při ukončení pěstounské péče má fyzická osoba, která byla ke dni dosažení zletilosti v pěstounské péči, a to ke dni zániku nároku této osoby na příspěvek na úhradu dítěte. Výše jednorázového příspěvku činí 25 000 Kč a každé osobě

náleží pouze jednou. V roce 2021 bylo vyplaceno 848 příspěvků v celkové výši 21 075 tis. Kč, což je jen o něco více než v předchozím roce, kdy celková výše tohoto příspěvku byla 20 600 tis. Kč.

Tabulka č. 3: Objem dávek pěstounské péče vyplacené v kalendářním roce 2021.²

Druh dávky	Objem (tis. Kč)
Příspěvek na úhradu potřeb dítěte	1 293 220
Odměna pěstouna	2 749 704
Příspěvek při převzetí dítěte	16 547
Příspěvek na zakoupení motorového vozidla	11 671
Příspěvek při ukončení pěstounské péče	21 075
CELKEM	4 092 217
Pojistné z vyplacených odměn pěstouna	765 783
CELKEM	4 858 000

Zdroj: Vlastní zpracování, čerpáno ze statistické ročenky z oblasti práce a sociálních věcí za rok 2021, s. 96.

Největší podíl objemu vyplacených dávek v jednotlivých regionech České republiky měl Moravskoslezský kraj (721 904 tis. Kč), nejnižší podíl byl zaznamenán v Kraji Vysočina (151 641 tis. Kč), podrobně uvedeno v tabulce č. 4. Důvodem rozdílu těchto čísel může být jednak lidnatost jednotlivých krajů, jednak odlišná míra využívání náhradní rodinné péče dána počtem zájemců o tento typ péče.

² Výdaje na dávky jsou uvedeny včetně doplatků, přeplatků a vratek, proto se mohou mírně lišit od údajů uváděných ve Zprávě o činnosti Úřadu práce ČR za rok 2021.

Tabulka č. 4: Výdaje na dávky pěstounské péče v jednotlivých krajích ČR v roce 2021 (v tis. Kč).³

Region	Druh dávky pěstounské péče					
	Příspěvek na úhradu potřeb dítěte	Odměna pěstouna ⁴	Příspěvek při převzetí dítěte	Příspěvek při ukončení pěstounské péče	Příspěvek na vozidlo	Celkem
Hlavní město Praha	105 157	220 827	1 149	1 100	657	328 889
Jihočeský kraj	66 831	150 505	841	950	526	219 652
Jihomoravský kraj	111 406	247 608	1 388	1 900	523	362 824
Karlovarský kraj	58 634	121 420	740	825	438	182 057
Kraj Vysočina	47 091	102 887	564	800	300	151 641
Královéhradecký kraj	60 106	130 229	702	975	329	192 341
Liberecký kraj	66 925	139 203	1 036	1 075	874	209 113
Moravskoslezský kraj	240 512	470 789	3 436	3 875	3 292	721 904
Olomoucký kraj	74 893	159 019	816	1 325	817	236 870
Pardubický kraj	65 036	139 087	777	1 300	536	206 736
Plzeňský kraj	76 696	164 501	1 101	1 075	1 058	244 431
Středočeský kraj	137 260	303 874	1 723	2 325	847	446 029
Ústecký kraj	127 155	283 887	1 656	2 600	675	415 974
Zlínský kraj	55 043	115 336	609	900	798	172 687
Ostatní	478	533	9	50	0	1 070
ČR CELKEM	1 293 220	2 749 704	16 547	21 075	11 671	4 092 217

³ Výdaje na dávky jsou uvedeny včetně doplatků, přeplatků a vratek, proto se mohou mírně lišit od údajů uváděných ve Zprávě o činnosti Úřadu práce ČR za rok 2021.

⁴ U odměny pěstouna jsou dávky uvedeny bez odvodů na pojistné.

Zdroj: Vlastní zpracování, čerpáno ze statistické ročenky z oblasti práce a sociálních věcí za rok 2021, s. 96.

4.2.2 Státní příspěvek na výkon pěstounské péče

Na státní příspěvek na výkon pěstounské péče má nárok, podle § 47d zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, obecní úřad s rozšířenou působností na základě vydání správního rozhodnutí o úpravě práv a povinností při výkonu pěstounské péče podle § 47b odst. 2. zákona o SPOD, dále obecní úřad, krajský úřad, nebo pověřená osoba, která uzavřela dohodu o výkonu pěstounské péče podle § 47b zákona o SPOD. Státní příspěvek na podporu výkonu pěstounské péče je určen na pokrytí nákladů vynakládaných na zajišťování pomoci osobám pečujícím, osobám v evidenci nebo svěřeným dětem a na provádění dohledu nad výkonem pěstounské péče. Protože se nejedná o dotaci, ale o neinvestiční transfer, přináší kontrola čerpání tohoto příspěvku problémy spojené s nevyčerpanými prostředky, které se převádějí do následujícího kalendářního roku. Příjemce tohoto státního příspěvku může nevyčerpané prostředky dobrovolně vrátit na účet krajské pobočky Úřadu práce ČR, která příspěvek vyplatila. Dobrovolně vrácené nevyčerpané prostředky jsou příjmem státního rozpočtu. Krajské pobočky Úřadu práce ČR provádějí veřejnosprávní kontrolu čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče dle zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole, ve znění pozdějších předpisů a dle zákona o SPOD. Po zavedení nároků na služby doprovázení a příslušného finančního zdroje došlo k rychlému rozvoji sítě služeb pro pěstounské rodiny. Vedle obecních a krajských úřadů se do poskytování služeb zapojily také některé nestátní subjekty.

V roce 2021 bylo na státním příspěvku vyplaceno **579 879 887 Kč** (podrobně uvedeno v tabulce č. 6), oproti předchozímu roku došlo k mírnému zvýšení, kdy v roce 2020 na tomto příspěvku bylo vyplaceno 568 776 113 Kč. Největší podíl příspěvku byl vyplacen v Moravskoslezském kraji, kde je také dlouhodobě nejvyšší počet pěstounů. Státní příspěvek je vyplácen podle sídla „doprovázející“ organizace, nikoli podle bydliště pěstouna. Z toho zase můžeme vyvodit důvod, že druhý nejvyšší příspěvek byl vyplácen pobočkou Úřadu práce ČR pro hlavní město Prahu.

Tabulka č. 6: Vyplacený státní příspěvek na výkon pěstounské péče v jednotlivých krajích v roce 2021 (v Kč).

Kraj	Objem vyplaceného státního příspěvku
Hlavní město Praha	79 260 000
Jihočeský kraj	28 512 000
Jihomoravský kraj	56 564 000
Karlovarský kraj	23 568 000
Kraj Vysočina	19 288 000
Královéhradecký kraj	22 996 000
Liberecký kraj	26 956 000
Moravskoslezský kraj	107 436 000
Olomoucký kraj	18 324 000
Pardubický kraj	27 376 000
Plzeňský kraj	24 148 000
Středočeský kraj	70 659 887
Ústecký kraj	49 000 000
Zlínský kraj	25 792 000
ČR CELKEM	579 879 887

Zdroj: Vlastní zpracování, čerpáno ze zprávy o činnosti Úřadu práce ČR za rok 2021.

4.3 Celkové náklady veřejných rozpočtů v oblasti náhradní rodinné péče

Za rok 2021 byl celkový objem finančních prostředků vyplacených Úřadem práce ČR na dávkách pěstounské péče **4 858 000 tis. Kč** (v roce 2020 to bylo 4 762 000 tis. Kč). Na státním příspěvku na výkon pěstounské péče bylo vynaloženo cca **579 880 tis. Kč**. Celkové náklady veřejných rozpočtů v oblasti náhradní rodinné péče tak v roce 2021 činily minimálně **5 437 880 tis. Kč**.

4.4 Průměrné náklady veřejných rozpočtů na jedno dítě vyrůstající v náhradní rodinné péči

V roce 2021 vyrůstalo v náhradní rodinné péči průměrně 17 382 dětí. Celkové náklady veřejných rozpočtů v oblasti náhradní rodinné péče činily 5 437 880 tis. Kč. Při

jednoduchém přepočtu vycházely roční náklady na jedno dítě umístěné v náhradní rodinné péči na **312 846 Kč**, měsíční náklady na jedno dítě byly **26 071 Kč**.

5 Náklady veřejných rozpočtů v oblasti ústavní péče

V České republice jsou pobytové služby pro děti poskytovány v několika typech ústavních zařízení:

- a) školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, které jsou ve většině případů zřizovány státem a kraji;
- b) pobytové služby v sociální oblasti, kam řadíme zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a domovy pro osoby se zdravotním postižením.

5.1 Počet dětí vyrůstajících v ústavní výchově

Problémem při stanovování nákladů na péči o děti vyrůstající v ústavní péči, je rozdílný způsob sběru a vykazování dat ze strany sociálně-právní ochrany a ze strany provozovatelů pobytových služeb. Podle výkazů o výkonu sociálně-právní ochrany dětí bylo k 31. 12. 2020 v ústavní výchově zajišťované školními zařízeními a zařízeními pro děti vyžadující okamžitou pomoc celkem 6 436 dětí, v roce 2021 jich bylo 6 173. Tyto údaje se mohou lišit od údajů o umístěných dětech vykazovanými jednotlivými zařízeními v rámci příslušných (školských i zdravotních) statistik. Důvodem mohou být například rozdílná období, za která jsou příslušné údaje vykazovány. Obecní úřady obcí s rozšířenou působností vykazují počty dětí ke konkrétnímu datu, a to vždy k 31. 12. kalendářního roku. Zařízení evidují i děti, které byly umístěny do ústavní péče v průběhu roku po kratší dobu, tj. k datu 31. 12. nemusely být umístěny, a do statistik se tak nepromítly.

Tabulka č. 7: Děti v ústavní výchově.

Právní titul	Počet dětí (k 31. 12. 2020)	Počet dětí (k 31. 12. 2021)
Děti s nařízenou ústavní výchovou v zařízení pro výkon ústavní výchovy	5 833	5 630
Děti s nařízenou ochrannou výchovou v zařízení pro výkon ochranné výchovy	104	95
Děti s uloženým ochranným léčením ústavním umístěné ve zdravotnickém zařízení pro výkon ochranného léčení	8	3

Děti s nařízeným výchovným opatřením podle § 13a ZSPOD umístěné v zařízení pro výkon ÚV nebo ve středisku výchovné péče	22	16
Děti umístěné v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc na základě rozhodnutí soudu	282	220
Děti umístěné v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc na základě žádosti zákonného zástupce, žádosti dítěte, žádosti OSPOD se souhlasem rodiče	187	209
CELKEM	6 436	6 173

Zdroj: Vlastní zpracování, čerpáno z ročního výkazu o výkonu sociálně-právní ochrany dětí V (MPSV) 20-01 za roky 2020 a 2021.

5.2 Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy

5.2.1 Výkony zařízení

V České republice v roce 2021 existovalo 203 školských zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy o celkové kapacitě 7 421 lůžek. Pro srovnání, v roce 2018 bylo o jedno školské zařízení více a celková kapacita lůžek byla 7 496. Za sledované období došlo ke změně počtu nějakého zařízení došlo pouze u diagnostických ústavů, a to snížení o jeden ústav, jinak se počet zařízení od roku 2018 nijak nezměnil. Kapacity tak byly víceméně obdobné. Z hlediska zřizovatelských funkcí dominuje, v případě diagnostických ústavů, výchovných ústavů a dětských domovů se školou stát prostřednictvím MŠMT. V případě dětských domovů jsou dominantním zřizovatelem kraje (podrobně uvedeno v tabulce č. 8).

V roce 2021 bylo 128 (tj. 63 %) zařízení zřizováno kraji a 66 (tj. 32,5 %) státem. Mimo to v České republice působilo 6 soukromých zařízení (konkrétně 6 dětských domovů) a 3 církevní zařízení. Z hlediska kapacit byl největší počet lůžek ve 138 dětských domovech, a to 4 917 lůžek.

Tabulka č. 8: Počet lůžek (počet) a kapacity (kap.) školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy podle typu zařízení a zřizovatele za školní rok 2021/2022.

Zřizovatel	Dětské domovy		Dětské domovy se školou		Výchovné ústavy		Diagnostické ústavy		Celkem	
	Počet	Kap.	Počet	Kap.	Počet	Kap.	Počet	Kap.	Počet	Kap.
Ministerstvo	1	24	28	995	25	1 066	12	443	66	2 528
Kraje	128	4 736	0	0	0	0	0	0	128	4 736
Soukromé osoby	6	113	0	0	0	0	0	0	6	113
Církev	3	44	0	0	0	0	0	0	3	44
CELKEM	138	4 917	28	995	25	1 066	12	443	203	7 421

Zdroj: Vlastní zpracování, čerpáno ze statistické ročenky školství – výkonové ukazatele školního roku 2021/2022.

Ke kapacitám zaměřeným na výkon ústavní nebo ochranné výchovy musíme připočítat kapacity středisek výchovné péče, které jsou ve školských statistikách vedena jako preventivní zařízení a jsou nejčastěji organizačně začleněna do diagnostických ústavů, působí ale také v rámci jiných typů školských zařízení. Tato střediska poskytují jak pobytovou, tak ambulantní a terénní péči. Podle Statistické ročenky školství, poskytnuté MŠMT, byla ve školních zařízeních v roce 2021/2022 kapacita středisek 329 lůžek, ambulantní služby byly poskytnuty 6 366 klientům.

Podle školských statistik poskytnutých MŠMT bylo ve školním roce 2020/2021 ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy 6 446 dětí, ve školním roce 2021/2022 jich bylo 6 234. Děti strávily ve školním roce 2020/2021 v zařízeních celkem 2 198 575 dnů, ve školním roce 2021/2022 pak 2 145 957 dnů. Meziroční pokles byl 3 %.

Tabulka č. 9: Počet dětí ve školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a skutečný pobyt dětí v zařízeních ve školních letech 2020/2021 a 2021/2022.

Typ zařízení	Počet dětí		Evidenční pobyt dětí (dny)	
	2020/2021	2021/2022	2020/2021	2021/2022
Dětský domov	4 303	4 247	1 464 080	1 447 439
Dětský domov se školou	740	699	284 238	257 157

Diagnostický ústav	368	365	130 961	115 206
Výchovný ústav	1 035	923	319 296	326 155
CELKEM	6 446	6 234	2 198 575	2 145 957
<i>Střediska výchovné péče⁵</i>	<i>1 096</i>	<i>1 165</i>	–	–

Zdroj: Vlastní zpracování, čerpáno ze statistické ročenky školství – výkonové ukazatele školních roků 2020/2021 a 2021/2022.

Dalším důležitým faktorem, který ovlivňuje výkony zařízení jsou útěky. Děti jsou evidenčně vedeny v péči zařízení, ale ve skutečnosti pobývají v jiném prostředí. Podíl útěků je odlišný podle typu zařízení (podrobně uvedeno v tabulce č. 10). Nejnižší byl u dětských domovů (1,73 ve školním roce 2020/2021 a 1,41 % ve školním roce 2021/2022). Naopak nejvyšší počet útěků byl zaznamenán u výchovných ústavů, a to 30,18 resp. 30,07 %.

Tabulka č. 10: Útěky dětí za školských zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy.

Typ zařízení	Evidenční pobyt dětí (dny)		Dny na útěku			
	2020/2021	2021/2022	2020/2021	%	2021/2022	%
Dětský domov	1 464 080	1 447 439	25 357	1,73	20 361	1,41
Dětský domov se školou	284 238	257 157	36 896	13,00	37 732	14,67
Diagnostický ústav	130 961	115 206	3 087	2,36	5 859	5,09
Výchovný ústav	319 296	326 155	96 362	30,18	98 075	30,07
CELKEM	2 198 575	2 145 957	161 702	7,35	162 027	7,55

Zdroj: Vlastní zpracování, čerpáno ze statistické ročenky školství – výkonové ukazatele školních roků 2020/2021 a 2021/2022.

⁵ Jedná se o součet dětí, kterým střediska výchovné péče v příslušném školním roce poskytla internátní a celodenní služby. Ve školní roce 2020/2021 bylo v těchto zařízeních umístěno 904 dětí formou internátní péče a 192 formou celodenní péče, v roce 2021/2022 pak 1 016 formou internátní péče a 149 formou celodenní péče.

5.2.2 Financování státních školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy

Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy zřizovaná státem jsou financována příspěvkem zřizovatele, kterým je MŠMT. Tento příspěvek činil v roce 2021 **2 348 393 tis. Kč**.

Náklady státního rozpočtu na jednotlivé typy zařízení v roce 2021:

- a) celkové náklady dětských domovů se školou byly 638 062 502 Kč;
- b) celkové náklady diagnostických ústavů činily 661 540 167 Kč;
- c) náklady výchovných ústavů činily celkově 1 048 790 241 Kč.

Tabulka č. 11: Příspěvek Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy přímo zřizovaným ústavním zařízením v roce 2021 (v Kč).

Typ a název zařízení	Příspěvek 2021
DDŠ Žlutice	23 008 719
DDŠ Vrchlabí	20 015 682
DDŠ Horní Maršov	24 143 888
DDŠ Hamr na Jezeře	32 155 360
DDŠ Chrastava	19 242 492
DDŠ Těrlícko	27 537 030
DDŠ Ostrava-Kunčice	28 300 200
DDŠ Veselíčko	28 607 531
DDŠ Šumperk	34 266 459
DDŠ Chrudim	68 767 000
DDŠ Měcholupy	25 555 400
DDŠ Býchory	48 624 356
DDŠ Liběchov	28 227 000
DDŠ Dobřichovice	86 475 200
DDŠ Sedlec	36 876 023
DDŠ Jiříkov	52 568 288
DDŠ Jihlava	37 706 808
DDŠ Bystřice pod Hostýnem	40 128 954

Dětské domovy se školou celkem	638 062 502
DÚ Na Dlouhé mezi	61 803 320
DÚ Lublaňská	35 895 437
DÚ U Michelského lesa	34 375 000
DÚ a DDŠ Homole	53 709 200
DÚ Brno Hlinky	30 716 160
DÚ Brno Veslařská	57 522 880
DÚ Hradec Králové	75 595 840
DÚ Liberec	72 821 000
DÚ Bohumín – Šunychl	48 540 130
DÚ Ostrava – Kunčičky	74 557 080
DÚ Olomouc – Svatý Kopeček	48 387 120
DÚ Plzeň	67 617 000
Diagnostické ústavy celkem	661 540 167
VÚ Klíčov	45 535 328
VÚ Jindřichův Hradec	44 885 705
VÚ Olešnice na Moravě	26 598 644
VÚ Višňové Zámek	41 486 335
VÚ a DDŠ Moravský Krumlov	66 379 520
VÚ Hostinné	24 148 500
VÚ Husův domov, Dvůr Králové nad Labem	35 713 880
VÚ Nový Jičín	52 799 623
VÚ Ostrava-Hrabůvka	36 243 016
VÚ Žulová	31 694 158
VÚ Dřevohostice	25 980 000
VÚ Brandýs nad Orlicí	14 234 084
VÚ a DDŠ Hostouň	86 200 760
VÚ Terešov	22 473 560
VÚ Kutná Hora	23 183 200
VÚ Obořiště	34 161 720

VÚ a DDŠ Děčín	133 847 665
VÚ a DDŠ Místo	42 715 134
VÚ Pšov	34 684 539
VÚ Buškovice	45 973 601
VÚ a DDŠ Kosromlaty pod Milešovkou	41 879 612
VÚ a DDŠ Počátky	32 108 810
VÚ Černovice	33 187 371
VÚ Velké Meziříčí	45 910 722
VÚ Střílky	50 913 254
Výchovné ústavy celkem	1 048 790 241

Zdroj: Vlastní zpracování, čerpáno z výročních zpráv jednotlivých ústavů za školní rok 2021/2022.

5.2.3 Financování regionálních školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy

Ze státního rozpočtu se za podmínek stanovených dle § 160 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) poskytují finanční prostředky vyčleněné na činnosti škol a školských zařízení, a to na platy, náhrady platů, nebo mzdy a náhrady mezd, na odměny za pracovní pohotovost, odměny za práci vykonávanou na základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr a odstupné. V případě regionálních (krajských) školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy jsou z objemového hlediska nejvýznamnějším zdrojem financování tzv. republikové normativy podle § 161a zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Republikové normativy dle zákona stanovuje ministerstvo jako roční výši výdajů připadající na jednu rodinnou skupinu dětského domova, jedno lůžko kapacity ostatního školského zařízení pro výkon ústavní výchovy, ochranné výchovy nebo školského zařízení pro preventivně výchovnou péči. Republikové normativy ze státního rozpočtu mají krýt „přímé neinvestiční výdaje“, součástí je také vyjádření limitu počtu zaměstnanců připadajících na určitou jednotku výkonu.

Od roku 2020 tedy nově ministerstvo stanovuje republikové normativy podle § 161a odst. 1 zákona č. 101/2017 Sb. na tyto jednotky výkonu:

- a) 1 rodinná skupina dětského domova;
- b) 1 lůžko kapacity ostatního školského zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy, nebo školského zařízení pro preventivně výchovnou péči;
- c) 1 ubytovaný ve školském zařízení.

V roce 2021 byly kraji zřizovány pouze dětské domovy (128). Výchozími údaji pro stanovení výše republikových normativů pro jednotlivé kategorie jsou skutečné počty pedagogických pracovníků, skutečné počty nepedagogických zaměstnanců, skutečné počty výkonů v jednotlivých kategoriích ve školním roce 2020/2021 a průměrné platy zaměstnanců rozpočtované v dotčených druzích školských zařízení v roce 2020 zvýšené na úroveň roku 2021. Rozpočtové platy pedagogických pracovníků a nepedagogických zaměstnanců jsou pro rok 2021 stanoveny v následující tabulce č. 12.

Tabulka č. 12: Průměrné rozpočtované platy pedagogických pracovníků a nepedagogických zaměstnanců v jednotlivých republikových normativech jsou pro rok 2021 (v Kč).

	Průměrný plat pedagogického pracovníka	Průměrný plat nepedagogického zaměstnance
1 rodinná skupina dětského domova	44 829	29 565

Zdroj: Principy rozpisu rozpočtu regionálního školství pro rok 2021.

Výše republikových normativů pro rok 2021 jsou uvedeny v následující tabulce č. 13.

Tabulka č. 13: Výše republikových normativů pro rok 2021 podle § 161a odst. 1:

Kategorie	NIV celkem Kč	Prostředky na platy celkem Kč	ONIV celkem Kč	Počet zaměstnanců
1 rodinnou skupinu dětského domova ⁶	3 336 832	2 414 798	57 536	5,0811

Zdroj: Principy rozpisu rozpočtu regionálního školství pro rok 2021.

⁶ Na jednu rodinnou skupinu v dětském domově připadá nejméně 6 a nejvíce 8 dětí.

Propočtem reálných výkonů školního roku 2020/2021 a republikových normativů 2021 byl stanoven normativní rozpis rozpočtu pro školská zařízení RgŠ ÚSC s výjimkou mzdových prostředků pro pedagogickou práci školních družin pro rok 2021 (podrobně uvedeno v tabulce č. 14). Ze státního rozpočtu tak bylo na činnost dětských domovů vynaloženo **1 965 394 tis. Kč**.

Tabulka č. 14: Normativní rozpis rozpočtu prostřednictvím republikových normativů v roce 2021.

Kategorie	Výkony 2020/2021	NIV celkem Kč	Prostředky na platy celkem Kč	ONIV celkem Kč	Počet zaměstnanců
1 rodinná skupina dětského domova	589,00	1 965 393 861	1 422 316 022	33 888 704	2 992,78

Zdroj: Principy rozpisu rozpočtu regionálního školství pro rok 2021.

Normativní financování reprezentuje jen část nákladů veřejných rozpočtů na činnost dětských domovů. Zbytek je tvořen neinvestičními provozními příspěvky zřizovatelů (krajů), které v roce 2021 činily **414 830 tis. Kč**.

Tabulka č. 15: Neinvestiční příspěvky krajů na provoz dětských domovů v roce 2021 (v tis. Kč).

Kraj	Příspěvek 2021
Hlavní město Praha	18 454
Jihočeský kraj	33 880
Jihomoravský kraj	25 390
Karlovarský kraj	21 453
Kraj Vysočina	22 201
Královéhradecký kraj	24 039
Liberecký kraj	22 851
Moravskoslezský kraj	53 164
Olomoucký kraj	18 017
Pardubický kraj	11 632
Plzeňský kraj	30 879

Středočeský kraj	25 308
Ústecký kraj	76 438
Zlínský kraj	31 124
ČR CELKEM	414 830

Zdroj: Vlastní zpracování, čerpáno z rozpočtů a závěrečných účtů jednotlivých krajů za rok 2021.

Na straně výnosů je zdrojem financování „příspěvek na úhradu péče“ hrazený rodiči dle § 27 zákona o výkonu ústavní výchovy. Příspěvek se nestanoví, prokáže-li rodič, že je osobou v hmotné nouzi. Výši příspěvku stanovuje vláda svým nařízením na základě zmocňovacího ustanovení § 41 odst. 1 zákona o výkonu ústavní výchovy. Dětské domovy mají, jako jediné zařízení ústavní péče, také nárok na „příspěvek na péči“ dle zákona o sociálních službách, mají-li v péči dítě, které je závislé na pomoci jiné fyzické osoby. Zdroje je však nutno považovat z hlediska celkových objemů za okrajové.

5.2.4 Celkové náklady veřejných rozpočtů na provoz školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy

V roce 2021 bylo z veřejných rozpočtů vynaloženo na provoz školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy celkem **4 728 617 tis. Kč**. Z toho 86 % nákladů bylo hrazeno státním rozpočtem (podrobně uvedeno v tabulce č. 16).

Tabulka č. 16: Náklady veřejných rozpočtů na provoz školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy v roce 2021 (v tis. Kč).

Typ zařízení	Státní rozpočet	Krajské rozpočty	Celkem
Dětské domovy	1 965 394	414 830	2 380 224
Dětské domovy se školou	638 063	–	638 063
Diagnostické ústavy	661 540	–	661 540
Výchovné ústavy	1 048 790	–	1 048 790
CELKEM	4 313 787	414 830	4 728 617

Zdroj: Vlastní zpracování

5.3 Pobytové služby v sociální oblasti

Mezi pobytové služby v sociální oblasti lze zařadit zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a domovy pro osoby se zdravotním postižením, kde nejvýznamnějšími zdroji financování jsou úhrady klientů, kteří pro tento účel pobírají dávku „příspěvek na péči“, a veřejné dotace na poskytování sociální služby.

5.3.1 Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc fungují buď jako samostatné služby, kde je hlavním poskytovatelem z řad nestátních subjektů Fond ohrožených dětí, nebo jako součást jiného ústavního zařízení (zejména potom kojeneckých ústavů nebo při dětských domovech). Dle Ministerstva práce a sociálních věcí bylo v roce 2021 evidováno 46 zařízení pro děti vyžadujících okamžitou pomoc o celkové kapacitě 672 lůžek, z toho 19 jsou zřizovány krajem nebo obcí a 27 jinou právnickou či fyzickou osobou. Dle výkazu sociálně-právní ochrany dětí bylo v roce 2021 v ZDVOP evidováno 429 dětí, které strávily v zařízeních přibližně 159 585 dní.

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nejsou financována příspěvkem zřizovatele nebo normativem, ale účelovou dotací státu. Podle § 42g zákona o SPOD byl v roce 2021 v zařízeních vyplácen tento příspěvek ve výši 22 800 Kč měsíčně na každé dítě. Dle zákona se tento příspěvek poměrně krátí při nepřítomnosti dítěte v zařízení trvající déle než dva po sobě jdoucí dny.

Podle počtu evidovaných dní strávených dětmi v tomto zařízení pro rok 2021 vychází průměrný měsíční státní příspěvek pro tato zařízení na 10 107 tis. Kč. Za rok tak bylo ze SR vyplaceno **121 285 tis. Kč**, z toho 73 352 tis. Kč⁷ bylo vyplaceno na děti umístěné v zařízeních spadajících pod Fond ohrožených dětí.

Je velmi obtížné stanovit celkové náklady na jedno lůžko v případě těchto zařízení, které jsou navíc u jednotlivých typů zřizovatelů výrazně odlišné. Státní příspěvek kryje jen část nákladů, dalším zdrojem příjmů ZDVOP je „příspěvek na úhradu pobytu a péče“ podle § 42b zákona o SPOD. Povinnost hradit tento příspěvek mají zejména rodiče dítěte nebo rodič, kterému bylo dítě rozhodnutím soudu svěřeno do výchovy, popřípadě jiná osoba povinná výživou dítěte. Výše příspěvku činí za kalendářní

⁷ Částka uvedena ve zprávě o činnosti Fondu o ohrožené děti za rok 2021.

měsíc nejvýše 1,6násobek částky životního minima osoby, která je posuzována jako druhá nebo další v pořadí, stanovené pro toto dítě. Výši příspěvku v jednotlivých případech stanovuje ředitel zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc rozhodnutím. V případě nestátních zařízení jsou pak dalším významným zdrojem sponzorské dary.

V roce 2021 bylo zřizovatelům ZDVOP vyplaceno navíc na dotacích, které jsou vypláceny nad rámec státního příspěvku a používají se k dofinancování nákladů zařízení, celkem **44 978 tis. Kč**, z toho 20 878 tis. Kč Fondu ohrožených dětí.⁸

Celkové náklady veřejných rozpočtů zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc v roce 2021 činily **166 263 tis. Kč**.

5.3.2 Domovy pro osoby se zdravotním postižením

V domovech pro osoby se zdravotním postižením vyrůstalo v roce 2021 celkem 408 dětí při celkovém počtu 10 660 klientů (podrobně uvedeno v tabulce č. 17). Největší podíl dětí na celkovém počtu klientů vyrůstal v domovech pro osoby se zdravotním postižením v Libereckém kraji (10,92 %), naopak nejnižší počet klientů byl zaznamenán v Královehradeckém kraji (0,99 %). Pro srovnání v roce 2018 vyrůstalo v těchto zařízeních 448 dětí, jejich podíl na celkovém počtu klientů byl 4 %.

Dotace na provoz domovů pro osoby se zdravotním postižením byly v roce 2021 celkem 4 841 283 tis. Kč, z toho dotace pro krajské a státní zařízení byly 4 686 888 tis. Kč, pro obecní úřady 154 395 tis. Kč. V přepočtu na podíl dětí na celkovém počtu klientů vychází náklady spadající do výchovného systému ochrany dětí **185 421 tis. Kč**.

V případě těchto služeb nesmíme zapomenout na úhrady klientů, které představují významný podíl zdrojů, na rozdíl od jiných typů zařízení. Celkové příjmy těchto služeb byly v roce 2021 8 822 967 tis. Kč. Zdrojem pro úhrady klientů je pak zejména účelová nepojistná sociální dávka „příspěvek na péči“, která je vyplácena ze státního rozpočtu. Domovy pro osoby se zdravotním postižením jsou určeny zejména pro klienty s vyššími stupni závislosti na pomoci jiných osob. Výše příspěvku na péči se v případě osob mladší 18 let pohybovala v roce 2021 mezi 3 300 (stupeň I – lehká závislost) a 19 200 (stupeň IV – úplná závislost) Kč měsíčně. Když vezmeme jako průměr pro osoby se zdravotním

⁸ Výsledky dotačního řízení dotace pro provozovatele zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc v roce 2021 (dotační výzva č. j. MPSV-2021/138883-213).

postižením III. stupeň (těžká závislost), tzn. příspěvek 13 900 Kč, vyjde celková částka příspěvku na péči uhrazeného domovům **68 054 tis. Kč**.

Celkové náklady veřejných rozpočtů domovů se zdravotním postižením pro děti do 18 let v roce 2021 činily **250 475 tis. Kč**.⁹

Tabulka č. 17: Podíl dětí na celkovém počtu klientů vyrůstajících v domovech pro osoby se zdravotním postižením v roce 2021.

Kraj	Počet klientů celkem	Počet dětí	Podíl dětí (%)
Hlavní město Praha	421	8	1,90
Jihočeský kraj	514	11	2,14
Jihomoravský kraj	1 070	17	1,59
Karlovarský kraj	355	18	5,07
Kraj Vysočina	459	22	4,79
Královéhradecký kraj	608	6	0,99
Liberecký kraj	293	32	10,92
Moravskoslezský kraj	1 149	39	3,39
Olomoucký kraj	895	11	1,23
Pardubický kraj	586	14	2,39
Plzeňský kraj	963	52	5,40
Středočeský kraj	1 436	66	4,60
Ústecký kraj	1 254	97	7,74
Zlínský kraj	657	15	2,28
ČR CELKEM	10 660	408	3,83

Zdroj: Vlastní zpracování, čerpáno ze statistické ročenky z oblasti práce a sociálních věcí za rok 2021, s. 61

⁹ Všechny údaje pro výpočty v této kapitole jsou poskytnuty Ministerstvem práce a sociálních věcí (ze Statistické ročenky z oblasti práce a sociálních věcí, str. 61 a 64 nebo internetových stránek).

5.3.3 Celkové náklady veřejných rozpočtů na provoz pobytových zařízení pro děti působících v sociální oblasti

Na provoz pobytových zařízení pro děti v sociální oblasti bylo v roce 2021 vynaloženo z veřejných rozpočtů celkem **416 738 tis. Kč**.

5.4 Celkové náklady veřejných rozpočtů v oblasti ústavní péče

V roce 2021 bylo na ústavní péči o děti vynaloženo z veřejných rozpočtů minimálně **5 145 355 tis. Kč**.

5.5 Průměrné náklady veřejných rozpočtů na jedno dítě vyrůstající v ústavní péči

Náklady na ústavní péči jsou zpravidla vyčíslovány v nákladech na lůžko. Pro účely mé práce má ale větší vypovídající hodnotu přepočet průměrných nákladů dle dostupných údajů o skutečném pobytu dětí v zařízeních. V roce 2021 tak průměrné roční náklady veřejných rozpočtů na jedno dítě umístěné v ústavním zařízení činily **716 535 Kč**, měsíční náklady na jedno dítě byly **59 711 Kč**. Náklady jsou odlišné podle jednotlivých typů zařízení. Nejnákladnějším typem zařízení jsou v České republice výchovné ústavy, u nichž činily průměrné měsíční náklady na jedno dítě 98 848 Kč.

Tabulka č. 18: Průměrné náklady veřejných rozpočtů na dítě v pobytových zařízeních pro děti v roce 2021 dle evidenčního pobytu dětí.¹⁰

Typ zařízení	Veřejné rozpočty (tis. Kč)	Evidenční počet dnů	Náklady na dítě Kč/rok	Náklady na dítě Kč/měsíc
Dětské domovy	2 380 224	1 455 759	596 789	49 733
Dětské domovy se školou	638 063	270 698	860 343	71 695
Výchovné ústavy	1 048 790	322 726	1 186 171	98 848

¹⁰ U školských zařízení je počet dětí stanoven jako průměr údajů za školní roky 2020/2021 a 2021/2022.

Domovy pro osoby se zdravotním postižením	250 475	163 520	559 096	46 591
Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc	166 263	159 585	380 274	31 689
CELKEM	4 483 815	2 372 288	716 535	59 711
Diagnostické ústavy ¹¹	661 540	123 084	1 961 787	163 481
CELKEM	5 145 355	2 495 372	924 077	77 006

Zdroj: Vlastní zpracování

¹¹ Náklady diagnostických ústavů jsou bez zohlednění činnosti středisek výchovné péče, které často bývají součástí DÚ.

6 Zhodnocení analýzy a návrh řešení vedoucí ke změně hospodaření této části veřejných financí

Na základě výpočtů lze porovnat průměrné náklady na dítě umístěné v ústavní a náhradní rodinné péči.

Tabulka č. 19: Shrnutí průměrných nákladů ústavní a náhradní rodinné péče v roce 2021.

Typ zařízení	Náklady na dítě Kč/měsíc
Náhradní rodinná péče	26 071
Ústavní péče, v tom	59 711
Dětské domovy	49 733
Dětské domovy se školou	71 695
Výchovné ústavy	98 848
Domovy pro osoby se zdravotním postižením	46 591
Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc	31 689
<i>Diagnostické ústavy¹²</i>	<i>163 481</i>

Zdroj: Vlastní zpracování

I když celkové náklady veřejných rozpočtů vychází u ústavní i náhradní rodinné péče přibližně stejně, z provedené analýzy vyplývá, že náhradní rodinná péče je z hlediska průměrných nákladů veřejných rozpočtů 2,3krát levnější než péče ústavní. Náhradní rodiny berou část výdajů spojených s péčí o svěřené dítě na sebe. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte dle zkušeností pěstounů zvládne pokrýt jen nejdůležitější základní výdaje jako je výživa, drogerie a oblečení. Všechno ostatní, ať už je to cestovné spojené s dítětem nebo spotřeba energií, hradí pěstoun ze svého. Nadstandartní služby jako jsou zájmové kroužky, volnočasové aktivity, hračky a jiné pomůcky jdou také z finančních prostředků pěstounů. V ústavní péči se musí veškeré vybavení, energie, pronájem prostor či cestovné hradit z veřejných rozpočtů.

¹² Náklady diagnostických ústavů jsou bez zohlednění činnosti středisek výchovné péče, které často bývají součástí DÚ, proto nejsou v průměrných nákladech ústavní péče zahrnuty.

Dále také můžeme z analýzy pozorovat, že problémem financování ústavní a náhradní rodinné péče je nejednotnost zavedeného systému. Jednotlivé typy ústavů spadají pod tři různé resorty ministerstva a financovány jsou různými způsoby. Sjednotit takto roztroušená data a systém péče o ohrožené děti z těchto tří resortů do jednoho, konkrétně například do resortu Ministerstva práce a sociálních věcí, by mohlo zajistit efektivnější pomoc dětem a rodinám. Péče v rodinném prostředí je důležitá pro pozitivní vývoj dítěte a zároveň, jak vyplývá z analýzy, je výhodnější i z ekonomického hlediska.

V neposlední řadě jsou tu také sociální aspekty. Děti v dětských domovech jsou často v kontaktu s rodiči pouze minimálně, kdy si rodiče plní povinnost kontaktu s dítětem. Taková míra kontaktů je ovšem bohužel pro děti neuspokojující. Výzkumy také potvrzují absenci důvěry k dospělé osobě u většiny dětí v dětských domovech, uvádí Turfandovová (2021). Současné studie také ukazují, že citová vazba malého dítěte k jedné osobě je pro jeho další vývoj zcela zásadní. Pokud dítě nemá možnost navázat citový vztah k jedné vztahové osobě, může se v budoucnu projevit problémy s navazováním vztahů, ať už s rodiči, sourozenci, partnery nebo vlastními dětmi. Jedním z důvodů může být časté střídání pracovníků, ať už z důvodu směnného provozu nebo z důvodu personálních změn. Děti si tak nemají šanci zvyknout na jednu osobu, která by je prováděla celým dětstvím a poskytovala jim základní citovou vazbu. Dále Turfandovová (2021) uvádí, že děti v pěstounské péči mají naopak se svými rodiči o něco lepší vztahy, častěji se navštěvují a mají pevnější citová pouta, utvářená jednou pečující osobou. Rodiče dětí v dětských domovech své děti často kontaktují pouze v rámci nutného kontaktu tak, aby o děti nepřišli, čímž ale zabraňují adopci dětí a zároveň mohou mít svým jednáním negativní dopad na další vývoj a průběh celého života dítěte.

Další problém ústavních zařízení, který má negativní dopad na ekonomický chod státu tedy vidím i v odtržení dětí od reálného života, jehož následkem mají málo příležitostí si osvojit praktické dovednosti a připravit se tak na reálný život po odchodu ze zařízení. Po delší době strávené v takovém prostředí se děti adaptují na řád daného zařízení a problém nastává ve chvíli, kdy mají zařízení opustit. Objevuje se neschopnost sociální interakce, nesamostatnost a nedůvěra ke světu, která může vést k závislosti na sociálních službách nebo k rizikovému způsobu života (Halířová, 2014). Výsledkem toho je, že místo mladých lidí integrovaných do společnosti, kteří by se nějak zapojili do ekonomické činnosti státu, častěji potkáváme mladé lidi končící ve vězení, lidi neschopné se zapojit do běžného života nebo lidi, kteří se stali lidmi bez domova. Z výzkumu

Běhounkové (2012) vyplývá, že větší polovina mladých dospělých se po odchodu do samostatného života dopustila trestné činnosti, a to ve většině případů dokonce až rok po odchodu z ústavního zařízení. Může tak docházet k situacím, kdy mladí dospělí, kteří vycházejí z ústavní péče, často i nadále zatěžují statní rozpočet (např.: pobytem ve vězení, nebo pobíráním dávek v nezaměstnanosti) namísto toho, aby do něj svou aktivní prací v produktivním věku přispívali. I z tohoto dlouhodobého hlediska může být považována náhradní rodinná péče pro stát výhodnější.

Smyslem mého návrhu by měla být podpora a rozvoj náhradní rodinné péče a tím i dosažení co nejvyššího počtu dětí, které budou vyrůstat v rodinném prostředí.

Možnou podporou by mohlo být proplácení pěstounům více benefitů a snažit se jim v jejich práci více pomoci a podpořit je. V dnešní době mnoho zaměstnavatelů nabízí svým zaměstnancům spoustu nadstandartních benefitů. Navrhla bych proplácení cestovného spojeného s aktivitami dítěte (například cestovní náklady na kontakt s biologickou rodinou), příspěvek na energie, o kterém se v aktuální situaci mezi zaměstnavateli a zaměstnanci hodně mluví z hlediska pracovníků pracujících ze svých domovů, příspěvek na volnočasovou aktivitu dítěte, která by měla pozitivní dopad na vývoj dítěte nebo umožnit a zaplatit občasně pohlídání dětí. Proplatit hlídání svěřeného dítěte a možnost odpočinku pěstounských rodičů v jejich nepřetržité práci je jedna z hlavních pomoci, kterou preferují i pěstouni sami. Možné benefity by tak mohly zpříjemnit a usnadnit práci pěstounů a vést k přilákání nových zájemců tuto práci vykonávat. Přesunutí části finančních prostředků do oblasti náhradní rodinné péče by mohlo vést k poklesu nákladů v oblasti ústavní. Kdyby bylo více pěstounů, mohlo by mnohem více dětí, namísto do ústavů, směřovat do náhradní rodiny, což by bylo jednak jednoznačně v zájmu dítěte, jednak i v zájmu státu.

Návrh možného přesunutí nákladů veřejných rozpočtů z péče ústavní do náhradní rodinné péče by mohl být následující.¹³

Druh a výše navrhovaných benefitů na jednoho pěstouna:

- cestovné dle skutečné výše, maximálně do částky 15 000 Kč ročně;
- příspěvek na energie ve výši 12 000 Kč ročně;
- příspěvek na aktivitu dítěte ve výši 5 000 Kč ročně;

¹³ Ve výpočtech vycházím z vypočtených průměrných nákladů na dítě a z reálného počtu dětí evidovaných v ústavech a pěstounské péči v roce 2021.

- proplacení hlídání dítěte dle skutečné výše, maximálně do částky 15 000 Kč ročně.

V případě maximálního využití těchto benefitů by roční navýšení na jedno dítě umístěné v pěstounské péči vycházelo na 47 000 Kč ročně, tj. 3 917 Kč měsíčně.

Při počtu 12 889 dětí v pěstounské péči, kdy jsou průměrné měsíční náklady na jedno dítě 26 071 Kč, vychází současné roční náklady veřejných rozpočtů na 4 032 349 tis. Kč. V případě benefitů by se měsíční náklady na jedno dítě v pěstounské péči zvýšily na 29 988 Kč měsíčně. Za předpokladu budoucího navýšení dětí v pěstounské péči o 15 % (tedy v přepočtu o 1 993 dětí víc) by se náklady veřejných rozpočtů **zvýšily o 1 301 436 tis. Kč** na celkových 5 333 786 tis. Kč.

Průměrné měsíční náklady na jedno dítě v zařízení ústavní nebo ochranné výchovy jsou 59 711 Kč. Při počtu 6 173 evidovaných dětí vychází současné náklady veřejných rozpočtů na 4 423 142 tis. Kč. Za předpokladu zvýšení počtu dětí směřujících do pěstounské péče o 15 %, a tedy snížení počtu dětí v ústavní péči o 1 993 dětí, by se náklady v této oblasti **snížily o 1 428 765 tis. Kč** na celkových 2 995 104 tis. Kč.

Případné celkové náklady veřejných rozpočtů by se tak mohly **snížit o 127 329 tis. Kč**. Snížené náklady se sice na první pohled nezdají jako ekonomicky tolik zásadní, ale přihlédneme-li na výše zmíněné sociální aspekty, mohlo by mít takovéto přesunutí nákladů v rámci systému z dlouhodobého hlediska kladný efekt.

Tabulka č. 20: Návrh možného navýšení nákladů veřejných rozpočtů v oblasti náhradní rodinné péče a snížení nákladů v oblasti ústavní péče.

		Částka Kč/měsíc	Částka Kč/rok	Celkem z veřejných rozpočtů (v Kč)
Počet dětí v pěstounské péči nyní	12 889	26 071	312 852	4 032 349 430
Navýšení benefitů o 3 917 Kč na dítě	–	29 988	359 856	–
Počet dětí v pěstounské péči zvýšených o 15 %	14 822	29 988	359 856	5 333 785 630
		Zvýšení veřejných rozpočtů o		1 301 436 200
Počet dětí v ústavní péči nyní	6 173	59 711	716 532	4 423 152 000

Počet dětí v ústavní péči snížených o 1 993 dětí	4 180	59 711	716 532	2 995 103 730
		Snížení veřejných rozpočtů o		1 428 764 808

Zdroj: Vlastní zpracování

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo provést a zhodnotit analýzu financování ústavní a náhradní rodinné péče v České republice. Teoretická část se zabývala vymezením veřejného sektoru a pojmů z oblasti sociálně-právní ochrany dětí. Praktická část byla zaměřena na výzkum zabývající se srovnáním financování ústavní a náhradní rodinné péče.

Hlavním úkolem výzkumu bylo zanalyzovat zdroje financování ústavní a náhradní rodinné péče, a současně propojit ekonomická data, která jsou jinak rozptýlena v různých typech veřejných rozpočtů. První část výzkumu byla věnována analýze náhradní rodinné péče, kdy hlavním výdajem státního rozpočtu byly dávky pěstounské péče, konkrétně největší část tvořila „odměna pěstouna“ a dávka „příspěvek na úhradu potřeb dítěte“. Druhá část výzkumu spočívala v analýze financování ústavní péče, která byla rozdělena na školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a na pobytové služby v sociální oblasti. Významnou složku veřejných rozpočtů tvořily prostředky vynaložené na školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, konkrétně nejvíce na dětské domovy se školou, následované výchovnými ústavami. Vyšší vynaložené finanční prostředky jsou dány větším počtem zařízení ústavní nebo ochranné výchovy, oproti pobytovým službám v sociální oblasti.

Celkově pak výzkum ukázal, že z hlediska finančních prostředků, poskytovaných státem, je výhodnější náhradní rodinná péče. V České republice také začíná pomalu stoupat počet dětí umisťovaných do náhradní rodinné péče, namísto do péče ústavní, kde se počet dětí naopak začíná lehce snižovat. Každopádně počet dětí směřujících do náhradní rodinné péče by mohl být ještě větší. Možným řešením by mohla být změna ve financování systému péče o ohrožené děti, konkrétně podpora pěstounské péče, a tím dosažení většího zájmu ze strany veřejnosti toto povolání vykonávat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BĚHOUNKOVÁ, Leona. *Fenomén odchodu do samostatného života dítěte vyrůstajícího v náhradní výchovné péči*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012. ISBN 978-80-87652-87-9
- BUBLEOVÁ, Věduna, Alena VÁVROVÁ, Lucie VRÁNOVÁ a Jana FRANTÍKOVÁ. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-01-2.
- HALÍŘOVÁ, Martina, SYCHROVÁ, Adriana, ed. *Ústavní péče v resocializačním kontextu*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2014. ISBN 9788073957568.
- HAMERNÍKOVÁ, Bojka a Alena MAAYTOVÁ. *Veřejné finance*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 340 s. ISBN 9788073574970.
- HRŮZA, F., 2013. *Why traditional financial analysis tools and approaches are not suitable for municipalities and should be re-designed?* (The case of municipalities in Czech Republic), In: International Journal of Social Science and Humanity. IACSIT Press, 2013, Vol. 3, No, 1, ISSN 2010-3646.
- KRAUSOVÁ, Lucie a Věra NOVOTNÁ. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: ASPI, 2006. ISBN 80-7357-214-1.
- LAJTKEPOVÁ, Eva. *Veřejné finance*. Vyd. 2., aktualiz. a rozš. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2009. ISBN 978-80-7204-618-8.
- MACELA, Miloslav. *Analýza financování systému péče o ohrožené děti v České republice* [online]. Praha, 2018 [cit. 2023-03-24]. Dostupné z: <https://www.knihovnanrp.cz/wp-content/uploads/2018/10/ANALYZA-FINANCOVANI-FINAL-2.pdf>. Ministerstvo práce a sociálních věcí.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999, 183 s. ISBN 80-7178-304-8
- MÁČE, Miroslav. *Manažerské účetnictví veřejného sektoru*. První vydání. Praha: Grada, 2018. 509 stran. ISBN 9788027120031.

NAHODIL, František. *Veřejné finance v České republice*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-162-5.

PEKOVÁ, Jitka, Jaroslav PILNÝ a Marek JETMAR. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. 3., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: ASPI Wolters Kluwer, 2008, 712 s. ISBN 9788073573515.

REKTOŘÍK, Jaroslav. *Organizace neziskového sektoru: základy ekonomiky, teorie a řízení*. Praha: Ekopress, 2001, 177 s. ISBN 8086119416.

RŮČKOVÁ, Petra. *Finanční analýza: metody, ukazatele, využití v praxi*. 6. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2019, 152 s. Finanční řízení. ISBN 978-80-271-2028-4.

TETŘEVOVÁ, Liběna. *Veřejná ekonomie*. Praha: Professional Publishing, 2008, 185 s. ISBN 978-80-86946-79-5.

TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, xiv, 151 s. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-864-3.

TURFANDOVOVÁ, Barbora. *Porovnání systémů pěstounské péče a dětských domovů v Ústeckém kraji*. Praha, 2021. Diplomová práce, Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Katedra pedagogiky.

VODÁKOVÁ, Jana. *Nástroje ekonomického řízení ve veřejném sektoru*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. ISBN 978-80-7478-324-1.

Zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů (zákon o finanční kontrole). Česká republika.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Česká republika.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Česká republika.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině. Česká republika.

Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla). Česká republika.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Česká republika.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Česká republika.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Česká republika.

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů (o výkonu ústavní výchovy). Česká republika.

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (o zdravotních službách). Česká republika.

SEZNAM POUŽITÝCH PODKLADŮ

Principy rozpisu rozpočtu regionálního školství pro rok 2021. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/ekonomika-skolstvi/principy-rozpisu-rozpocetu-primych-vydaju-regionalniho-1>

Roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochrany dětí V (MPSV) 20-01 za rok 2020. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statistiky-1>

Roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochrany dětí V (MPSV) 20-01 za rok 2021. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statistiky-1>

Rozpočet Hlavního města Prahy na rok 2021. Dostupné z: https://www.praha.eu/jnp/cz/o_meste/finance/rozpocet/rozpocet_na_rok_2021/schvaleny_rozpocet_vlastniho_hlavniho.html

Rozpočet Jihočeského kraje na rok 2021. Dostupné z: <https://www.kraj-jihocesky.cz/cs/jihocesky-kraj/hospodareni-kraje>

Rozpočet Jihomoravského kraje na rok 2021. Dostupné z: <https://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=430256&TypeID=2>

Rozpočet Karlovarského kraje na rok 2021. Dostupné z: <http://www.kr-karlovarsky.cz/samosprava/rozpocety/Stranky/rozpocety.aspx>

Rozpočet Královhradeckého kraje na rok 2021. Dostupné z: <https://www.kr-kralovehradecky.cz/cz/krajsky-urad/povinne-informace/-rozpocet-kralovehradeckeho-kraje-na-rok-2021-323977/>

Rozpočet Libereckého kraje na rok 2021. Dostupné z: <https://ekonomicky-odbor.kraj-lbc.cz/rozpocety>

Rozpočet Moravskoslezského kraje na rok 2021. Dostupné z: https://www.msk.cz/urad/uredni_deska/rozpocet.html

Rozpočet Olomouckého kraje na rok 2021. Dostupné z: <https://www.olkraj.cz/rozpocety-olomouckeho-kraje-z-minulych-let-cl-788.html>

Rozpočet Pardubického kraje na rok 2021. Dostupné z: <https://pardubice.eu/data/files/7b/19b/c77ad5a95b6386e911ec339bfd172714d97/zavereny-ucet-2021-final.pdf>

Rozpočet Plzeňského kraje na rok 2021. Dostupné z: <https://www.plzensky-kraj.cz/schvaleny-rozpocet-plzenskeho-kraje-na-rok-2021-a-1>

Rozpočet Středočeského kraje na rok 2021. Dostupné z: <https://www.kr-stredocesky.cz/web/urad/samosprava/schvaleny-rozpocet>

Rozpočet Ústeckého kraje na rok 2021. Dostupné z: <https://www.kr-ustecky.cz/rozpocet-usteckeho-kraje/ds-33394>

Rozpočet Kraje Vysočina na rok 2021. Dostupné z: <https://www.kr-vysocina.cz/rozpocet-2021/ds-304584>

Rozpočet Zlínského kraje na rok 2021. Dostupné z: <https://zlinskykraj.cz/rozpocet-zlinskeho-kraje-na-rok-2021>

Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele školního roku 2020/2021. Dostupné z: <https://statis.msmt.cz/rocenka/rocenka.asp>

Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele školního roku 2021/2022. Dostupné z: <https://statis.msmt.cz/rocenka/rocenka.asp>

Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí za rok 2020. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statisticka-rocenka-z-oblasti-prace-a-socialnich-veci>

Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí za rok 2021. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statisticka-rocenka-z-oblasti-prace-a-socialnich-veci>

Výsledky dotačního řízení dotace pro provozovatele zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc v roce 2021 (dotační výzva č. j. MPSV-2021/138883-213). Dostupné z: <https://www.energetickyprispevek.cz/dotace-pro-provozovatele-zarizeni-pro-deti-vyzadujici-okamzitou-pomoc-na-rok-2021>

Výročních zprávy jednotlivých zařízení ústavní výchovy nebo ochranné výchovy za školní rok 2021/2022. Dostupné z: <https://dbuv.msmt.cz>

Zpráva o činnosti Fondu o ohrožené děti za rok 2021. Dostupné z: <https://www.fod.cz/onas/archiv>

Zpráva o činnosti Úřadu práce České republiky za rok 2020. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/zprava-o-cinnosti>

Zpráva o činnosti Úřadu práce České republiky za rok 2021. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/zprava-o-cinnosti>

Zpráva o výsledcích hospodaření státního rozpočtu za rok 2020. Dostupné z:
<https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu>

Zpráva o výsledcích hospodaření státního rozpočtu za rok 2021. Dostupné z:
<https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu>

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

DD	dětský domov
DDŠ	dětský domov se školou
DÚ	diagnostický ústav
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí
RgŠ ÚSC	regionální školství územních samosprávných celků
SPOD	sociálně-právní ochrana dětí
SR	státní rozpočet
VÚ	výchovný ústav
ZDVOP	zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Děti v náhradní rodinné péči.....	26
Tabulka č. 2: Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte ve stupních závislosti za kalendářní měsíc.....	28
Tabulka č. 3: Objem dávek pěstounské péče vyplacené v kalendářním roce 2021.....	30
Tabulka č. 4: Výdaje na dávky pěstounské péče v jednotlivých krajích ČR v roce 2021 (v tis. Kč).....	31
Tabulka č. 6: Vyplacený státní příspěvek na výkon pěstounské péče v jednotlivých krajích v roce 2021 (v Kč).	33
Tabulka č. 7: Děti v ústavní výchově.	35
Tabulka č. 8: Počet lůžek (počet) a kapacity (kap.) školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy podle typu zařízení a zřizovatele za školní rok 2021/2022.	37
Tabulka č. 9: Počet dětí ve školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a skutečný pobyt dětí v zařízeních ve školních letech 2020/2021 a 2021/2022.	37
Tabulka č. 10: Útěky dětí za školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy.....	38
Tabulka č. 11: Příspěvek Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy přímo zřizovaným ústavním zařízením v roce 2021 (v Kč).....	39
Tabulka č. 12: Průměrné rozpočtované platy pedagogických pracovníků a nepedagogických zaměstnanců v jednotlivých republikových normativech jsou pro rok 2021 (v Kč).....	42
Tabulka č. 13: Výše republikových normativů pro rok 2021 podle § 161a odst. 1:.....	42
Tabulka č. 14: Normativní rozpis rozpočtu prostřednictvím republikových normativů v roce 2021.....	43
Tabulka č. 15: Neinvestiční příspěvky krajů na provoz dětských domovů v roce 2021 (v tis. Kč).....	43
Tabulka č. 16: Náklady veřejných rozpočtů na provoz školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy v roce 2021 (v tis. Kč).....	44
Tabulka č. 17: Podíl dětí na celkovém počtu klientů vyrůstajících v domovech pro osoby se zdravotním postižením v roce 2021.	47

Tabulka č. 18: Průměrné náklady veřejných rozpočtů na dítě v pobytových zařízeních pro děti v roce 2021 dle evidenčního pobytu dětí.....	48
Tabulka č. 19: Shrnutí průměrných nákladů ústavní a náhradní rodinné péče v roce 2021.	50
Tabulka č. 20: Návrh možného navýšení nákladů veřejných rozpočtů v oblasti náhradní rodinné péče a snížení nákladů v oblastní ústavní péče.....	53